

Semantic and Morphological Composition of Attributive Statements of University Teachers About The Quality of Professional Activity

Семантико-морфологічний склад атрибутивних висловлювань викладачів ЗВО про якість виконання професійної діяльності

Olga Lozova ¹

Dr. Sc. in Psychology,
Professor

E-mail: o.lozova@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>
Researcher ID: DDQ-4546-2022
Scopus AuthorID: 57215607321

Ольга Лозова ¹

доктор психологічних наук,
професор

Olena Lytvynenko ¹

Dr. Sc. in Psychology,
Associate Professor

E-mail: o.lytvynenko@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2152-7285>
Scopus AuthorID: 57215612956

Олена Литвиненко ¹

доктор психологічних наук,
доцент

Yaroslav Korkos ^{1,*}

Ph.D. in Psychology

E-mail: y.korkos@kubg.edu.ua

Ярослав Коркос ^{1,*}

кандидат психологічних наук

Tamara Grubi ²

Ph.D. in Psychology,
Associate Professor

E-mail: tamaragrubi@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2345-588X>
Scopus AuthorID: 57821801400

Тамара Грубі ²

кандидат психологічних наук

* Corresponding author

¹ Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (Ukraine)

✉ 18/2, Shamo Str., Kyiv, Ukraine, 02154

¹ Київський столичний університет імені Бориса Грінченка (Україна)

✉ вул. І. Шамо, 18/2, Київ, Україна, 02154

² G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

✉ 2, Pankivska Str. Kyiv, Ukraine, 01033

² Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН (Україна)

✉ вул. Паньківська, 2, Київ, Україна, 01033

Original manuscript received January 09, 2024

Revised manuscript accepted October 20, 2024

ABSTRACT

Purpose. The aim of this work was to analyse semantic-morphological composition of attributive statements in which the teachers of higher education institutions expressed characteristics of "professional activity's performance quality". The scientific novelty of the article is connected with further development of psycholinguistic theory of the notion of "conceptual looseness of the speaker". The article presents verification of hypotheses that conceptual looseness of the speaker manifests differently in speech production of adults and is related to a number of sociolinguistic parameters.

Research methods and techniques. In order to test the hypotheses, written attributive statements of 367 scientific and pedagogical workers were collected (total: 4,751 lexemes). Frequency comparative analysis of the following text parameters was carried out: (1) volume of utterances; (2) morphological composition; (3) semantic content. To compare frequency values we used Fisher's angular transformation test and the Kruskal-Wallis test.

Results. The majority of the resulting sentences were atomic attributive statements by their logical structure. Participants of the social and humanitarian profile tended to use a significantly larger number of unique words, and those of the natural and mathematical orientation tended to use pronouns. At the same time, there was not observed significant difference in the frequency of use of nouns, verbs and adjectives in attributive statements. An increase in the teaching experience of the participants is associated with an increase in number of unique words and a decrease in symbols.

Conclusions. The conceptual openness of the speaker has different degree of expression in written speech of scientific and pedagogical workers depending on their specialty and work experience. More experienced participants show higher levels of conceptual freedom. This feature also depends on professional specialization: it is inherent to teachers of social and humanitarian profile, significantly more often the to specialists of the natural and mathematical profile.

Key words: semantic-morphological analysis; attributive statements; psycholinguistics; scientific and pedagogical workers; conceptual openness of the speaker.

Вступ

Як в інтердисциплінарних, так і в інтрадисциплінарних дослідженнях цілком продуктивним уявляється аналіз висловлювань представників різних професій. Які значення породжуються свідомістю представника конкретної професії, які смисли приписує він тій чи іншій ситуації, чи явищу, як організуються ці значення та смисли на рівні мовлення – відповіді на ці та інші питання проливають світло на зміст особливого, професійного бачення світу – професійний образ світу (Гончарова, 2015; Копораску та ін., 2019; Carvalho та ін., 2021). Образ світу фахівця визначено як “сукупність наочних образів та механізм, що зумовлює “включеність” свідомості в процес розуміння різних соціокультурних явищ у контексті професії, як властивість світоглядної свідомості, що визначає ставлення до власного місця, до реальності, зокрема професійної, професійних відносин у світі, що сприяє формуванню життєвих позицій, у тому числі актуальних у професійній самореалізації” (Костюченко, 2020)

Окрім інших своїх наукових застосунків, суб’єктивна семантика професіонала як галузь знань про соціальний досвід людини є джерелом фактів для психології професій. Історично раніше (в галузі диференціальної психології професій) та пізніше (в методологічному полі психосемантики) дослідницька проблематика рухалась від завдань таксономічного аналізу змісту професії до окреслення контурів образу (картини світу) професії й далі – до завдань розкриття семантики останнього. Низка емпіричних досліджень показала, що професійний образ світу підлягає експериментальній експлікації, таксономії та є специфічним для представників різних професій (Johnson та ін., 2006; Дробот 2012; Пустовий, 2018, 2020; Goodson & Numan, 2002; Beijgaard et al., 2000; Krogstad, 2004).

Перш ніж аналізувати особливості семантико-морфологічної структури викладацьких висловлювань, варто зупинитися на результатах актуальних досліджень їх особистісної сфери. Наукове вивчення особистості викладача та впливу окремих її конструктів на ефективність виконання професійної діяльності перебуває у фокусі численних досліджень. Так, у системному теоретичному огляді

проблеми Л. Гонч виокремлює п'ять груп досліджень особистості викладача відповідно до цілей наукового пошуку: дослідження типології викладачів, дослідження бажаних і небажаних рис, дослідження професійної поведінки викладачів та їх впливу на учнів, дослідження особистості вчителя в межах теорій особистості (зокрема, 5-факторної теорії) та дослідження професійної ідентичності вчителя (Göncz, 2017).

У межах останнього напрямку Л. Татео вивчає реалізацію професійної ідентичності викладача в повсякденному житті, а також відмінності між буденним образом викладача у свідомості суспільства та його ідеалізованим концептом, побудованим на основі культурних продуктів (Tateo, 2012). В іншому системному огляді (Van Lankveld et al., 2017), досліджуючи формування ідентичності викладача, автори звертають увагу також на лінгвістичні аспекти цього питання, говорячи про становлення його професійної мовної ідентичності.

Поняття “якість викладання” розуміється у вітчизняній та зарубіжній літературі схожим чином – як певного роду мистецтво, адже цей процес потребує таких властивостей викладача, як наявність власного бачення, інтуїції, таланту, відданості та креативності. “Дуже мало чого з цього можна навчити як науці, однак навчання вимагає знань і навичок, яким дійсно можна навчитися” (Woolfolk, 1996, p. 7).

У цьому контексті не менший науковий інтерес можуть являти собою дослідження, що розкривають можливості психолінгвістичної парадигми професійного мовлення. Одним з аспектів зазначеного підходу є психолінгвістична діагностика мовлення представників різних професій (Römer, 2006; Stratulat et al., 2021; Харицька & Колісниченко, 2020; Манюк, 2016), а також представників різних спеціальностей у рамках однієї професії. Такий кут зору – вивчення мовлення представників однієї професії різних її спеціальностей – цікавий як у його класичному варіанті, що розвивався в лоні психосемантики, так і у випадку суто психолінгвістичного аналізу зразків мовлення професіоналів (Vlasenko & Maistruk, 2023; Зелінська, 2018; Калмиков, 2017).

Мовлення викладача загалом та семантичні й дискурсивні особливості його висловлювання, зокрема, становлять окремий предмет досліджень на межі психології особистості,

психолінгвістики та освітньої психології (J. Blanch, A. Kurniadi, J. Quintana та ін.). Інтерес науковців при цьому зосереджується як навколо технічних характеристик мовлення (Pinto Giannini & Ferreira 2021), так і навколо аналізу змісту викладацького дискурсу. Зокрема, використовуючи таксономію Дж. Серла для класифікації мовленнєвих актів, А. Сантоза та А. Курніаді вивчають висловлювання викладачів в ході навчального процесу. Результати дослідження показують таке частотне наповнення класів: 70.0% для директивних, 21.0% для репрезентативних, 6.0% для експресивних і 3.0% для доручень. Викладачем використовуються переважно директивні мовленнєві дії, завдяки принципу комунікативного навчання. Таким чином, вибір класифікації мовленнєвих актів визначає навчальний підхід і навпаки (Santosa & Kurniadi, 2020).

Іншим важливим напрямком досліджень зазначеного предмета є вивчення висловлювань викладачів в інтернеті, зокрема на сторінках соціальних мереж. Результати такого пошукування розкривають прояв соціально сконструйованих емоцій і почуттів, які виражаються в соціальних наративах, презентованих на інтернет-сторінках. Однак наративи учасників не досягають задовільного рівня рефлексії ні на соціальні проблеми, які викликали їхні власні емоційні реакції, ні на конфлікт між розумом і ціннісними судженнями, які вони висловлюють у цифрових дискусіях (контр-розповіді). На думку дослідників, такі результати вказують на необхідність розглядати як емоції, так і почуття як категорії соціального аналізу та розмірковувати над формами їх вираження (Ortega-Sánchez et al., 2021).

На противагу цьому, іншу гілку наукового пошуку складають дослідження дискурсу про викладачів. В даному контексті вивчаються як особливості впливу такого дискурсу на професійну ідентичність викладачів (Gholami et al., 2021), так і взаємозв'язок відповідних обговорень та оцінних висловлювань з якістю професійної діяльності викладачів (Barnhart, & Van Es, 2020).

Загалом же, оцінні висловлення традиційно являють інтерес для науковців в межах як лінгвістики, так і психології (P. Bloom, J. Knobe, G. Newman та ін.). Так, Л. Моксі та А. Сенфорд доводять, що вибір оцінних висловів у спілкуванні систематично залежить від типів висновків, які роблять комунікатори. Це дозволяє авторам

проаналізувати наслідки такого вибору для явищ атрибуції й процесу аргументації (Moxey & Sanford, 2000) та, в широкому плані, засвідчує актуальність вивчення впливу оцінних суджень на формування тих чи інших психічних конструктів.

У вітчизняній науці психолінгвістичний аспект мовлення викладачів вбачається переважно, хоч і не виключно, у практичній площині педагогічної взаємодії суб'єктів процесу навчання: увага дослідників зосереджується на мовленнєвій і немовленнєвій поведінці учасників комунікативного процесу, вивченні питань мовоутворення, сприйняття і розуміння висловлювань залежно від їх граматичної форми тощо (Калюжна, 2011).

Згідно з психолінгвістичними постулатами, мовлення педагога вищої школи розглядається в контексті культури професійного мовлення, складовими якої є граматична правильність, лексичне багатство; виразність, образність, логічність, доступність, чистота (Топіха, 2022).

Розкриваються вимоги до техніки мовлення викладача: його дикції, правильного користування інтонацією і силою голосу (Михнюк, 2012), відсутність дефектів (шепелявість, невимовлення окремих звуків, затинання, надмірно швидкий або сповільнений темп (Харченко, 2015). Аналізуються фонологічні особливості голосу викладача: сила, злетність, рухливість, діапазон, тембр, милозвучність, сугестивність, витривалість (Постоюк, 2017), фоніатричні проблеми педагогічного мовлення (Limoeiro, Ferreira, Zambon & Behlau, 2019), інтонаційні особливості та прийоми впливу, поміж останніх – інтонаційна виразність (Ріпко & Серeda, 2015).

Окреме місце посідають наукові розвідки, в яких аналізуються лінгводидактичні параметри професійного мовлення викладачів, переважно з точки зору їх здатності формувати основи культури мовлення учнів та академічного мовлення студентів (Гулій, 2019; Захарчук-Дуке, 2014; Пасинок, 2007, 2016).

Разом із тим доводиться констатувати відсутність уваги до цілої низки аспектів мовленнєвого мислення професіоналів: зокрема, лише окремі, одиничні дослідження присвячено граматичним формам. Так, згадується про граматичні форми, які були актуалізовані в 90-х роках ХХ ст. в україномовному дискурсі та почали повертатися до загальнономовного вжитку насамперед фахівців-мовознавців, учителів української мови

та літератури. Соціолінгвістичні аспекти цієї проблеми висвітлено у праці Т. Ланової (2010). В інших контекстах розвідок про семантичну, морфологічну та синтаксичну структуру висловлювань викладачів ЗВО в доступному для нас інформаційному полі знайдено не було.

У нашому попередньому експериментальному дослідженні (Лозова, 2022) було встановлено низку фактів, що дозволили операціоналізувати поняття на позначення однієї з якостей мовленнєвого мислення, яку ми назвали концептуальною розкутістю мовця. З-поміж інших характеристик концептуально розкутих суб'єктів, як от: складність когнітивного стилю, слабкість категоріальної установки на суворе дотримання експериментальних інструкцій, відносна швидкість смислотвірних процесів, їм притаманна порівняно більша лабільність переходів між сегментами концептуальної системи, проникність кордонів останніх. Концептуальна розкутість виражається в тому, що в процесі породження вислову носій мови частіше активізує такі елементи концептуальної системи, які виходять за рамки її актуального, локального сегмента, тобто активізує атипові, позаситуативні концепти. Емпірично було доведено, що саме концептуальна розкутість є тією складовою мовленнєвої здатності людини, що дає імпульс пошуковим механізмам смислотворення (продукування нових смислів) у процесах мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Тому цілком очікуваним виявився той факт, що в порівнянні із суб'єктами, які не відрізняються концептуальною розкутістю, у мовленнєвій продукції таких мовців спостерігається відносно більша оригінальність та метафоричність мовлення (семантичний аспект, значення) та більша кількість унікальних слів (формальний аспект, структура).

У ході цього дослідження верифікувалися гіпотези про те, що суб'єктивний зміст та семантико-морфологічна структура висловлювань-суджень про якість виконання професійної діяльності залежить від досвіду (стажу) викладача ЗВО та профілю викладацької діяльності. У випадку підтвердження цих гіпотез, збільшення кількості унікальних слів може доведено розглядатися як маркер концептуальної розкутості мовця. Отже, атрибутивні висловлювання респондентів розглядаються в цьому дослідженні як неподільна система значень і граматичних форм.

Об'єктом дослідження виступила специфіка письмового мовлення професіоналів різних спеціальностей в межах однієї професійної діяльності.

Предмет дослідження, на який було спрямовано метод, – виявлення особливостей семантико-морфологічної структури висловлень (атрибутивних суджень) викладачів ЗВО різних спеціальностей з різним стажем викладання.

Мета цієї розвідки полягає в теоретичному осмисленні та емпіричному дослідженні семантичної та морфологічної структури атрибутивних висловлювань викладачів ЗВО про якість виконання професійної діяльності.

Методи та методики дослідження

З метою досягнення цілей дослідження використовувалась вербальна (у формі інструкції) стимуляція мовців до породження письмових висловлювань, які надалі підлягали статистичній обробці та семантичній інтерпретації. Інструкція досліджуваним полягала у пропозиції у довільній формі письмово відповідати на питання: “У чому, на Вашу думку, полягає найкраще (найбільш досконале) виконання професійної діяльності викладача ЗВО?”. Тим самим встановлювалася дуальність методологічного підґрунтя дослідження як сполучення психолінгвістичного підходу – питання про використання і функціонування мовних систем значень у мовленнєвій діяльності – та суб'єктивної семантики – питання про використання суб'єктивних систем значень при оцінці професійних дій.

В емпіричному дослідженні взяло участь 367 науково-педагогічних працівників (НПП) закладів вищої освіти Києва, серед них 100 осіб суспільно-гуманітарного напрямку, 267 – природничо-математичного (табл. 1).

Зазначений обсяг та репрезентативність вибірки зумовлені характером мети та гіпотез дослідження. З метою підтвердження висловленого припущення сукупність досліджуваних було поділено на вибірки за двома критеріями: за науково-педагогічним стажем викладання – до 5 років, від 5 років до 15 років, від 16 до 25 років та понад 25 років, а також профілем викладання – суспільно-гуманітарного та природничо-математичного напрямків.

Дослідження проводилось методом прямого, безпосереднього письмового опитування НПП в умовах проходження ними підвищення кваліфікації в Університеті менеджменту освіти (м. Київ).

Таблиця 1

Розподіл вибірки за критерієм педагогічного стажу

Трудовий стаж	Суспільно-гуманітарний	Природничо-математичний	Σ
До 5 років	18	85	103
Від 5 до 15 років	33	74	107
Від 15 до 25 років	17	58	75
Понад 25 років	32	50	82
Σ	100	267	367

У дослідженні структури висловлювань було застосовано частотний аналіз самостійних частин мови (іменник, прикметник, дієслово, займенник), що достатньою мірою представлені у судженнях респондентів, а також низки показників загального характеру (кількість символів, слів, речень та унікальних слів). З метою уніфікації даних зафіксовані лексеми (іменники, прикметники, дієслова) представлені у звіті в інфінітивній формі. Ключовим методом обробки вербальних матеріалів слугував контент-аналіз отриманих текстів. Відповідно до висунутої гіпотези, для порівняння частотних значень за змінними використано критерій кутового перетворення Фішера, тоді як для кількісних показників та уникнення похибки на множинне порівняння застосовано критерій Краскала-Уолліса. Математико-статистична обробка результатів відбувалась у програмах Google Sheets SPSS 27.

Висловлювання аналізувалися на двох мовних рівнях – семантики й морфології. Термін “висловлювання” розуміємо традиційно, як речення в контексті мовленнєвого акту його породження – акту, в якому лексичні одиниці висловлювання співвідносяться з дійсністю. У цьому конкретному дослідженні висловлювання викладачів щодо якості професійної діяльності співвідносяться з образом професійної діяльності самих мовців.

Для кожної групи висловів систематичній фіксації та квантифікації піддавались такій одиниці:

1. Параметри обсягу: середня кількість продукованих речень, слів та символів.
2. Параметри морфологічного змісту: кількість лексем – різних частин мови: іменник, прикметник, дієслово, займенник.
3. Параметри семантичного змісту: ключові слова і словосполучення (семантичне ядро висловлювання); кількість унікальних слів і словосполучень.

Результати

У ході емпіричного дослідження було отримано масив висловлювань загальною кількістю 4751 лексема. Спочатку розглянемо логічну структуру речень. Переважна більшість отриманих речень за своєю логічною структурою є простими (атомарними) атрибутивними висловлюваннями, тобто такими, що не містять в собі інших висловлювань (*“Яскраве, неординарне викладання на професійному рівні, коли у студентів виникає бажання ширше вивчати дисципліну та спонука до наукової роботи або цікавість до споріднених навчальних дисциплін”*). Атрибутивне висловлювання трактуємо згідно з традицією філософської логіки – як висловлювання, в якому та чи інша властивість приписується певному класу предметів, підкласу, окремим елементам класу або заперечується у них (Требенко, 2018). Завдяки стверджувальному, безумовному змісту ці речення можна віднести до категоричних висловлювань (*“Вільне володіння матеріалом лекцій, культура мовлення, вільне мислення, можливість говорити про власні наукові досягнення, володіння проблемними методами навчання, подача новітніх знань, орієнтація на майбутню професію, тощо”*). За критерієм об’єктивності висловлювання належать до суб’єктивних суджень, в які мовці вкладають власне, переважно рефлексивне, бачення атрибутів якості професійної діяльності, безвідносно до істинності або хибності цих суджень (*“Викладач повинен бути науковцем, педагогом, психологом, технологом, організатором, трішки медиком та артистом”*).

Логічну структуру атрибутивних висловлювань викладачів складають такі їх елементи, як суб’єкт, предикат і зв’язка.

Суб'єктом атрибуції, тобто частиною висловлювання, яка виражає предмет міркувань, виступає професійна діяльність викладача ЗВО. Враховуючи експериментальні умови породження цих висловлювань та з огляду на отриману досліджуваними інструкцію, у більшості випадків цей предмет лише мається на увазі, але не номінується.

Предикатом атрибуції є частина висловлювання, що означає властивість (атрибут), притаманну суб'єктові (професійній діяльності викладача). Приклад предиката: *“Бездоганне володіння фактичним матеріалом, який викладається, достатні знання з суміжних дисциплін, вміння доступно пояснювати, толерантні стосунки на заняттях і поза ними, моральність та ерудиція в очах студентів”*.

Зв'язка атрибутивних висловлювань встановлює відношення між суб'єктом і предикатом внаслідок ствердження наявності певної властивості у предмета міркувань або заперечення цієї властивості. У цьому конкретному випадку мається на увазі відношення виконання (провадження) професійної діяльності, така її властивість, як якість. Як і в більшості висловлювань природного мовлення, в отриманому масиві предикатів спостерігається неявно виражена зв'язка (“є”, “суть”), яка визначається за змістом висловлювання.

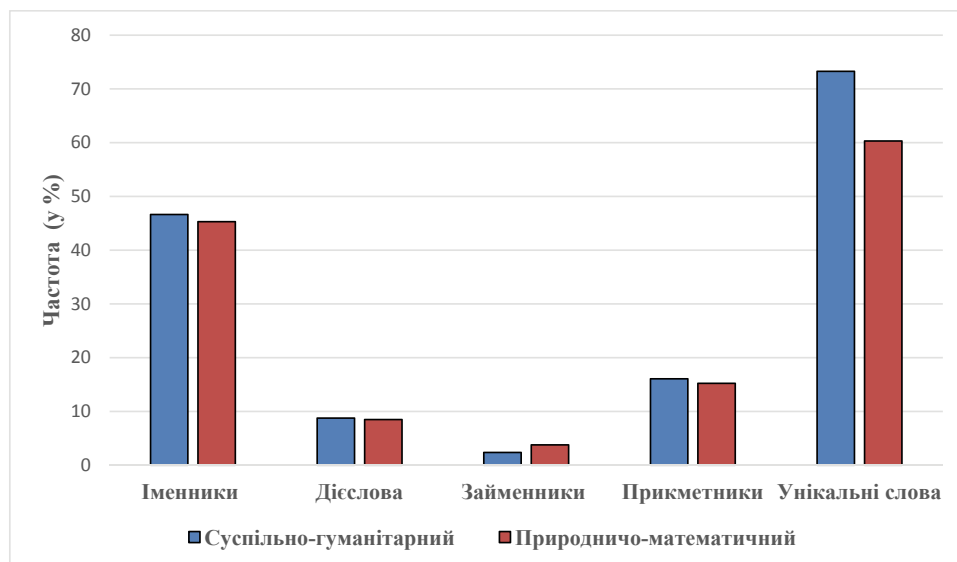
Далі сконцентруємось на верифікації гіпотези про існування відмінностей у семантико-морфологічній структурі висловлювань НПП закладів вищої освіти залежно від їх спеціалізації. Результати частотного аналізу представлено на рис. 1.

Очевидно, що спостерігаються відносно незначні коливання у частоті використання самостійних частин мови. З метою виявлення статистичних відмінностей між науково-педагогічними працівниками суспільно-гуманітарного та природничо-математичного профілю нами використаний критерій кутового перетворення Фішера. Згідно з даними, за частотою вживання іменників ($\varphi^* = 0.3$; $p > 0.05$), дієслів ($\varphi^* = 0.35$; $p > 0.05$) та прикметників ($\varphi^* = 0.75$; $p > 0.05$) не виявлено статистично значущих відмінностей. Водночас встановлено, що науково-педагогічні працівники суспільно-гуманітарного профілю використовують суттєво більше унікальних слів ($\varphi^* = 8.37$, $p < 0.01$), що, ймовірно, пов'язано з кращими навичками смислотворення, здатністю знаходити більш семантично віддалені зв'язки між концептами та, як наслідок, з вищим рівнем їхньої лексичної варіативності як ознакою концептуальної

розкнутості мовця. На противагу цьому, частота використання займенників викладачами природничо-математичного профілю є вищою ($\varphi^* = 2.53$; $p < 0.01$), що може слугувати лексичним маркером мовців-представників цієї спеціальності. Перейдемо до детального аналізу найчастіше вживаних іменників респондентами (табл. 2).

Рисунок 1

Частота використання самостійних частин мови та унікальних слів за науково-педагогічним профілем

Таблиця 2

Найуживаніші іменники в атрибутивних висловах НПП

№	Суспільно-гуманітарний		Природничо-математичний	
	Лексема	%	Лексема	%
1.	студент	8,95	студент	7,49
2.	викладач	3,51	знання	4,62
3.	знання	2,28	діяльність	3,06
4.	володіння	2,28	викладач	3
5.	діяльність	2,11	рівень	2,25
6.	робота	1,93	вміння	2,12
7.	вміння	1,93	робота	2,06
8.	дисципліна	1,75	матеріал	1,75

9.	матеріал	1,75	виконання	1,44
10.	викладання	1,58	предмет	1,37

Відповідно, використовується лексика з нейтральною конотацією, іменники, що позначають суб'єктів навчальної діяльності (“студент”, “викладач”), її результат (“знання”, “вміння”, “володіння”, “рівень”) та процедурні характеристики (“робота”, “діяльність”, “дисципліна”, “матеріал”, “виконання”). Загалом, суттєвого переважання окремих лексем відносно профілю спеціальності не виявлено.

Дослідження частоти використання дієслів серед НПП суспільно-гуманітарного та природничо-математичного профілю демонструє, що найпоширенішими є такі лексеми (табл. 3):

Таблиця 3

Найуживаніші дієслова в атрибутивних висловах НПП

Суспільно-гуманітарний			Природничо-математичний	
№	Лексема	%	Лексема	%
1.	бути	5.6	бути	4,7
2.	розвивати	3.7	мати	4,3
3.	полягати	2.8	виконувати	2,7
4.	використовувати	2.8	володіти	2,3
5.	викладати	2.8	передавати	2,3
6.	доносити	2.8	викладати	2
7.	навчати	1.8	застосовувати	2
8.	мати	1.8	давати	1,6
9.	ставитися	1.8	навчати	1,6
10.	самовдосконалюватися	1.8	працювати	1,6

Обидві групи широко використовують дієслова “бути”, “мати”, “викладати”, “навчати”, що універсальні у педагогічній діяльності. Співставлення даних вказує, що характерною особливістю НПП суспільно-гуманітарного профілю є використання лексем, що позначають прогрес (“розвивати”, “самовдосконалюватись”) та позицію щодо суб'єкта/об'єкта (“ставлення”), що підкреслює їх ціннісну пріоритетність діяльності. На противагу: викладачам природничо-математичного спрямування

властива лексика, що семантично спрямована на практичні аспекти навчання (“виконувати”, “володіти”, “давати”, “працювати”).

Частоту вживання прикметників у висловлюваннях респондентів представлено у табл. 4:

Таблиця 4

Найуживаніші прикметники в атрибутивних висловах НПП

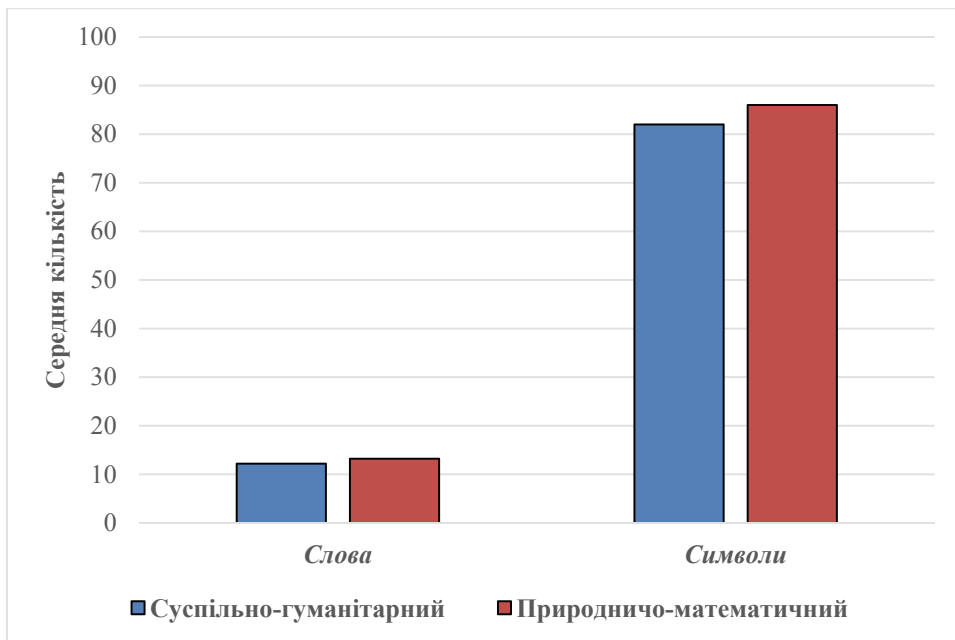
№	Суспільно-гуманітарний		Природничо-математичний	
	Лексема	%	Лексема	%
1.	професійний	10,15	професійний	11,25
2.	педагогічний	5,08	високий	7,38
3.	творчий	4,57	науковий	3,32
4.	сучасний	4,57	навчальний	2,95
5.	практичний	3,55	педагогічний	2,58
6.	досконалий	3,55	практичний	2,4
7.	навчальний	3,05	власний	2,4
8.	високий	2,54	досконалий	2,21
9.	новий	2,03	творчий	1,85
10.	постійний	1,52	методичний	1,66

Отриманий матеріал дозволяє констатувати суттєві відмінності між групами. Серед семантично спільних лексем НПП суспільно-гуманітарного профілю значно частіше використовують прикметники “творчий”, “практичний”, “досконалий” та вживають слова “новий”, “постійний” та “сучасний”, що підкреслює різницю та робить акценти в освітніх процесах підготовки студентів. Водночас викладачі природничо-математичного спрямування регулярніше послуговуються лексемами “високий” та використовують прикметники “науковий”, “власний”, “методичний”, що позначає більшу точність, структурованість, стандартизацію й формалізацію цих процесів.

Результати аналізу висловлювань за кількісними показниками слів та символів представлено на рис 2. Візуальний аналіз даних демонструє, що середні значення вживання слів та символів для висловлення думки суттєвих відмінностей не мають. За середньою кількістю речень на одне висловлювання респонденти (незалежно від профілю) демонструють майже ідентичні результати (суспільно-гуманітарний – 1.18; природничо-математичний – 1.22).

Рисунок 2

Порівняння середньої кількості вживання слів та символів серед викладачів різного профілю спрямування

З метою вивчення міжгрупових статистичних показників використано критерій Краскала-Уолліса, результати якого демонструють, що значущих статистичних відмінностей за кількістю речень ($h = 0.46$; $p > 0.05$), слів ($h = 0.96$; $p > 0.05$) та символів ($h = 1$; $p > 0.05$) не виявлено. Отже, гіпотезу щодо наявності відмінностей у лексико-морфологічній структурі атрибутивних висловлювань викладачів закладів вищої освіти залежно від їх наукового спрямування вважаємо підтвердженою частково.

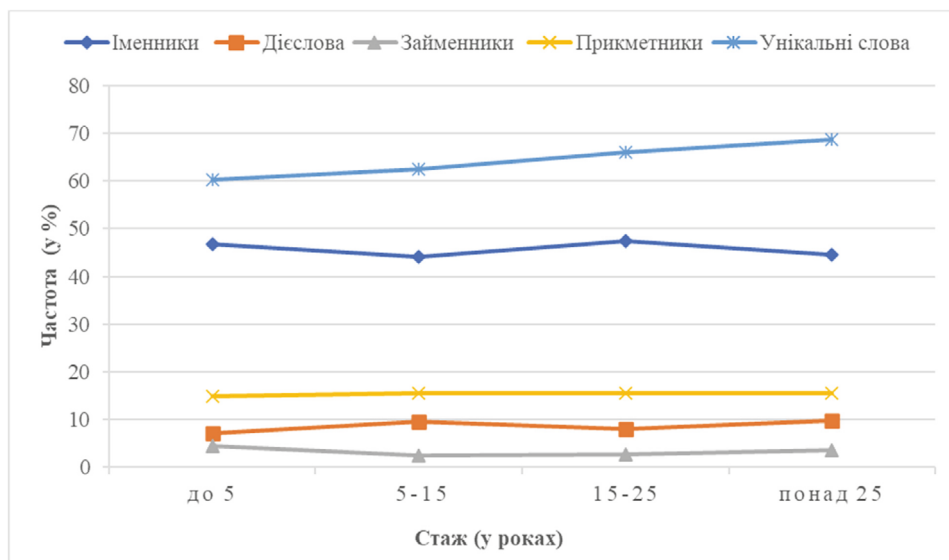
З метою верифікування гіпотези про відмінності у морфологічній структурі висловлювань викладачів закладів вищої освіти залежно від науково-педагогічного стажу було здійснено частотний аналіз використання самостійних частин мови та унікальних слів (див. рис. 3).

Візуальний аналіз графіка засвідчує те, що більшість характеристик мають нестабільну динаміку згідно з критерієм стажу. Розглянемо графік більш детально, із застосуванням критерію Краскала-Уолліса для перевірки тенденцій на випадковість.

Траскторії лінії частот використання іменників, дієслів, займенників не є прямолінійними: почергово превалюють тенденції до зростання та спаду. Водночас для кривої, що відображає частоту прикметників, характерна стабільність на рівні близько 15%. Статистичний аналіз вказує на те, що зміни у кривих частот вживання іменника ($h = 2.14$; $p > 0.05$), дієслова ($h = 2.09$; $p > 0.05$), прикметника ($h = 1.84$; $p > 0.05$) не є статистично значимими та мають випадковий характер.

Рисунок 3

Частотне порівняння вживання самостійних частин мови та унікальних слів за критерієм стажу викладання

Відповідно до графіка, частота вживання займенників у висловлюваннях респондентів візуально майже не змінюється, однак статистична перевірка вказує на не випадковий характер змін у групах ($h = 7.98$; $p < 0.05$). Отриманий результат засвідчує, що кількість займенників у атрибутивних висловах респондентів має тенденцію скорочуватись від 4.58% (до 5 р.) до 2.61% (5–15 р.) та поступово зростати від 2.84% (15–25 р.) до 3.67% (понад 25 р.).

Частота використання унікальних слів у висловах мовців послідовно підвищується зі збільшенням стажу викладання: від 60.25%, що характерно для НПП зі стажем меншим, ніж 5 років,

до 68.7% для викладачів, чий стаж перевищує 25 років. Результати математико-статистичного міжгрупового порівняння за критерієм Фішера відображено у табл. 5

Таблиця 5

Результати застосування критерію кутового перетворення Фішера для порівняння груп за частотою унікальних слів

Стаж викладацької діяльності	до 5	5–15	15–25	понад 25
до 5	$\varphi = 0.0$;			
5–15	$\varphi = 1.24$;	$\varphi = 0.0$		
15–25	$\varphi = 2.91^{**}$	$\varphi = 1.81^*$	$\varphi = 0.0$	
понад 25	$\varphi = 4.03^{**}$	$\varphi = 3.01^{**}$	$\varphi = 1.22$	$\varphi = 0.0$

Примітка: * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

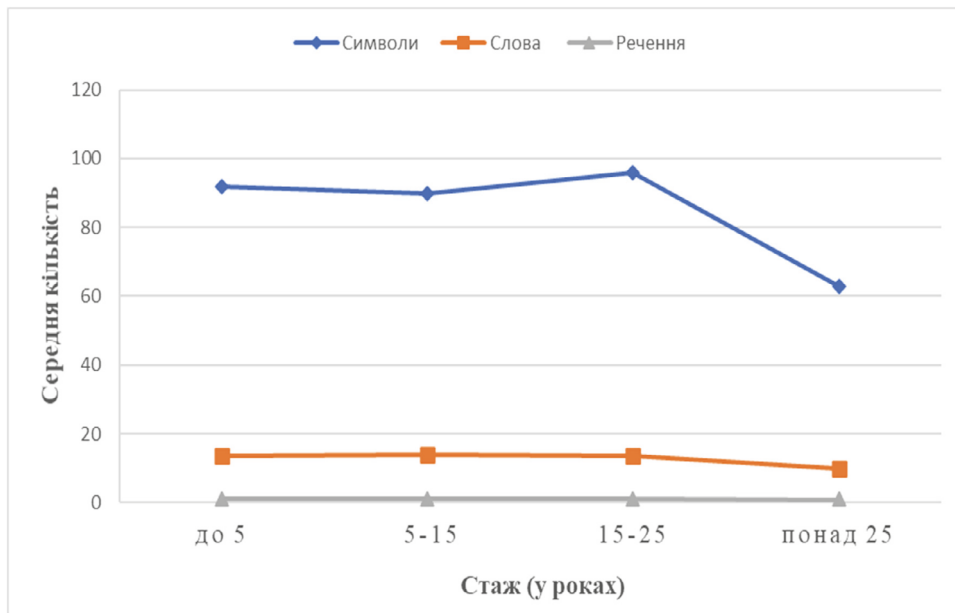
Прослідковується чітка тенденція до збільшення групових відмінностей залежно від стажу викладання, що підкріплюється абсолютними показниками: чим більший стаж викладання має НПП, тим вищим є відсоток унікальності слів, які спостерігаються у їхніх висловах. Разом з тим, відсутність статистично значущих результатів між “до 5” й “5–15” роками, “15–25” й “понад 25” років може вказувати на те, що рівень ефекту є досить поступовим, потребує значної кількості часу та має кумулятивний ефект. Цю думку підтверджують відмінності на рівні $p < 0,05$ між групами “5–15” та “15–25” років, оскільки зі збільшенням стажу p значення має тенденцію до зменшення.

Насамкінець, наводимо результат аналізу динаміки кількісних показників (символів, слів та речень) у висловлюванні залежно від стажу викладання (рис. 4).

Тенденція до плато та зниження простежується у взаємозв'язку між стажем викладання та кількістю використаних символів ($h = 14.7$; $p < 0.01$) та слів (11.95; $p < 0.01$): викладачі зі стажем понад 25 років найменше використовують символів у атрибутивних висловлюваннях. Водночас для вираження власної думки респонденти використовують однакову кількість речень незалежно від стажу ($h = 4.59$; $p > 0.05$), що може бути пояснене експериментальними умовами продукування висловлювань та суб'єктивним відчуттям респондентів щодо обмеженості в часі.

Рисунок 4

Порівняння середньої кількості вживання символів, слів та речень НПП з різним стажем викладання

Дискусії

Проведене дослідження дозволило зробити низку констатацій. Зокрема, було підтверджено методологічні постулати таких напрямків наукового знання:

(1) структурної лінгвістики про цілісність структури мовленнєвого висловлювання як нерозривної системи змістових (значеннєвих, семантичних) та формальних (граматичних) мовних одиниць. Запозичене з гегелівської діалектики, поняття структури широко вживається і в психологічній науці, коли йдеться про експліцитний опис структури досліджуваного психічного явища. У цьому дослідженні автори вдалися до структурного аналізу семантичних одиниць в описах об'єкта у сполученні з аналізом зовнішньо виражених одиниць мовлення – граматичних категорій;

(2) загальної теорії речення в частині семантики граматичних категорій та функціонального синтаксису (Потебня, 1993).

Теорія розкриває складні відношення змісту та форми в граматиці, трактуючи останню не лише як означник, але і як означуване, за принципом руху лінгвістичної думки: від значення до форми;

(3) методології синтаксичного опису мовленнєвої продукції, яка передбачає, що основною одиницею структури мовлення є речення. “Структура речення характеризується певного роду замкнутістю, котра дозволяє досліджувати її відносно, якщо не цілком, незалежно. Якщо поглянути на мову з семантичної точки зору, взаємозумовленість речень відіграє важливішу роль, ніж в інших аспектах мови, оскільки ряд лімітацій, що перетинають межу речення, мають явно семантичний характер” (Chafe, 1975, p. 113).

Методологія підрахунку частоти або кількості слів виявилася продуктивною для психолінгвістичних досліджень. Зокрема, як зазначають I. Lee та K. Lee, лексико-морфологічні відмінності, отримані схожим чином, дозволили: виявити характерні мовленнєві маркери осіб з депресивним розладом, синдромом дефіциту уваги та гіперактивності; пояснити взаємозв’язок між 5-факторною моделлю особистості та довжиною слів, граматичними формами часу й самостійними структурами як займенник (Lee та ін., 2015).

Авторами також було констатовано порівняно вищу частоту використання займенників викладачами природничо-математичного профілю. Цю тезу підкріплюють результати дослідження Дж. Фале, яка виявила, що використання певної пропорції займенників “I”, “you” або “It” може бути предиктором якості розуміння математичних ідей (Falle, 2009). Виявлена відмінність потребує додаткового дослідження, зокрема, з огляду на дослідження Е. Кацевіч, Дж. Пеннебейкер, М. Девіс, в якому було доведено, що особи з високим соціальним статусом використовують менше займенників першої особи однини, а також більше займенників першої особи множини та другої особи однини (Kasewicz та ін. 2014). Такий висновок виглядає контраверсійним, враховуючи те, що між НПП суспільно-гуманітарного та природничо-математичного профілю не існує відмінностей у соціальному статусі. Побіжно варто зауважити: всупереч існуючим у психології стереотипам, частіше вживання займенників не є ознакою нарцисизму, що впливає також і з дослідження Carey та ін. (Carey та ін., 2015).

Спостережено тенденцію до збільшення міжгрупових відмінностей залежно від стажу викладання респондентів. Ці дані

пов'язуємо не лише зі збільшенням особистісного та професійного досвіду, але й зі зростанням креативності досвідченіших фахівців (Rietzschel та ін., 2016; Mehta & Dahl, 2018).

Очевидно, що характер щоденної, рутинної діяльності, професійне спрямування та стаж накладають свій відбиток на семантико-морфологічний склад атрибутивних висловлювань. Отримані статистичні відмінності можуть розглядатися частиною прояву різних систем обробки інформації: вербальної, візуально-об'єктної та візуально-просторової. Ці системи обробляють інформацію принципово різним способом та базуються на несхожих нервових субстратах: зокрема, художники переважно покладаються на візуально-об'єктну систему, науковці природничих, точних або технічних наук використовують візуально-просторову, вчені-представники гуманітарних наук застосовують вербальну (Zhang та ін., 2012).

Висновки

Узагальнюючи встановлені в ході дослідження закономірності, автори стверджують, що концептуальна розкутість мовця як інтегральна характеристика складності когнітивного стилю, швидкості смислотвірних процесів та лабільності переходів між сегментами концептуальної системи має різний ступінь вираження у мовленнєво-мисленнєвій діяльності науково-педагогічних працівників різних спеціальностей та з різним стажем викладання. Досвідченішим фахівцям як мовцям притаманний вищий рівень концептуальної розкутості, який також залежить від профілю їхньої спеціалізації в межах однієї професійної діяльності: більшою мірою ця якість притаманна фахівцям суспільно-гуманітарного профілю діяльності, меншою – фахівцям природничо-математичного профілю.

За своєю логічною структурою отримані речення є простими (атомарними) висловлюваннями, суб'єктом атрибуції в яких є професійна діяльність викладача, предикатом виступають характерні властивості цієї діяльності, а неявно вираженою зв'язкою – дієслова “є”, “суть”.

Статистичний аналіз показав, що частота вживання іменників, дієслів, прикметників та займенників не є статистично значущим

фактором, оскільки має випадковий характер. Поряд із тим, семантичний аналіз атрибутивних висловлювань показав більш диференційований результат. У цілому, в групі іменників переважно використовується лексика з нейтральною конотацією, що позначає суб'єктів навчальної діяльності, її результат та процедурні характеристики. Фахівці суспільно-гуманітарного профілю віддають пріоритет використанню дієслів, що позначають прогрес та ставлення суб'єкта/об'єкта, натомість викладачам природничо-математичного спрямування властива дієслівна лексика, спрямована на практичні аспекти навчання. Прикметниковий склад лексикону НПП суспільно-гуманітарного профілю за семантикою стосується освітніх процесів, тоді як викладачі природничо-математичного спрямування регулярніше послуговуються лексемами, що позначають більшу точність, структурованість, стандартизацію й формалізацію зазначених процесів і явищ. Відтак гіпотезу щодо наявності відмінностей у лексико-морфологічній структурі атрибутивних висловлювань викладачів закладів вищої освіти залежно від їх наукового спрямування можемо вважати підтвердженою частково.

Встановлено, що науково-педагогічні працівники суспільно-гуманітарного профілю використовують суттєво більше унікальних слів. В атрибутивних висловлюваннях викладачів зі стажем роботи понад 25 років найменше використовуються символи.

Науковою новизною дослідження є емпірично доведений факт того, що зі збільшенням викладацького стажу зростає відсоток унікальності слів у висловах – тим самим підтверджено передбачення, згідно з яким збільшення кількості унікальних слів може розглядатися як маркер концептуальної розкнутості мовця.

Подальшою перспективою дослідження вбачаємо деталізацію отриманих закономірностей в ході проведення дискурсивного аналізу мовлення науково-педагогічних працівників різного профілю.

ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ

Етичні схвалення. Залучення учасників здійснювалось на основі добровільної участі та інформаційної згоди. Усі дослідницькі процедури відповідають етичним стандартам інституціонального та національного дослідницького комітету, а також Гельсінської декларації 1964 р. та її пізнішим поправкам або відповідним їй етичним стандартам. Експертизу дослідження та

його схвалення здійснено етичною комісією Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Протокол № 1 від 20. 09.2024 р.).

Доступність даних. Повні дані емпіричного дослідження є доступними у міжнародному репозиторії Mendeley Data Search. Дані містять атрибутивні висловлювання, науковий профіль викладачів, стаж роботи, підрахунки кількості та частотності частин мови (іменник, займенник, дієслово, прикметник), кількість знаків, слів та речень (Lozova, Lytvynenko, Korkos & Grubi, 2024).

Фінансування. Авторами не отримано фінансової підтримки для організації й проведення дослідження, а також для написанні цієї статті.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують, що не пов'язані із жодною організацією чи компанією, яка має будь-який фінансовий або нефінансовий інтерес до матеріалів дослідження, які обговорюються в цій статті.

Авторський внесок. **Лозова О.М.:** ідея, концепція і дизайн дослідження, формулювання мети та завдань дослідження та редагування статті. **Литвиненко О.О.:** моніторинг наукових джерел, написання анотації, редагування статті, відповідальність за дотримання етичних стандартів. **Коркос Я.О.:** математико-статистичний аналіз та інтерпретація даних, оформлення таблиць і малюнків, моніторинг наукових джерел та редагування статті. **Грубі Т.В.:** добір стимульного матеріалу, проведення емпіричного дослідження та збір даних. Автори прокоментували попередні варіанти рукопису. Всі автори прочитали й схвалили остаточний варіант рукопису.

Згода на публікацію. Автори схвалюють зміст статті та погоджуються на її публікацію. Автори заявляють, що стаття не представлена в інші журнали для розгляду і публікації.

Відкритий доступ. Ця стаття ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Література

- Гончарова, М. (2015). Роль мови у формуванні різновидів ідентичностей. *Мова і суспільство*, 6, 60–69. <https://doi.org/10.30970/ls.6.1740>
- Гулій, І.Р. (2019). Культура професійного мовлення педагога: міждисциплінарні аспекти. *Молодий вчений*, 5(69), 417–420. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-90>
- Дробот, О.В. (2012). Професійний образ світу суб'єктів управлінської свідомості. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, 15, 192–202.
- Захарчук-Дуке, О. (2014). Проблема культури мовлення у науковому полі сучасної лінгводидактики. *Наука – школі: мовознавчі студії*, 2, 19–25.
- Зелінська, О. (2018). Психолінгвістичні особливості педагогічного спілкування в сучасній українській школі. *Східноєвропейський журнал психолінгвістики*, 5(2), 123–133. <https://doi.org/10.29038/ejpl.2018.5.2.zel>
- Калмиков, Г. (2017). Дискурсивний вплив як спосіб реалізації професійно-мовленнєвої діяльності психолога. *Східноєвропейський журнал психолінгвістики*, 4(1), 86–99. <https://doi.org/10.29038/ejpl.2017.4.1.gka>

- Каложна, Т.Г. (2011). *Культура педагогічного мовлення*. Київ.
- Костюченко, О.В. (2020). Апперцептивний складник формування образу світу сучасного фахівця в медіаперцептивній комунікації. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: психологія*, 31(70), 30–36. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.2/05>
- Ланова, Т. (2010). Актуалізовані граматичні форми в мовленні викладачів ВНЗ (соціолінгвістичне дослідження). *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 12, 55–61.
- Лозова, О.М. (2022). *Психосемантика смислових трансформацій у метафоричному мовленні*. СПОЛОМ.
- Манюк, Л. (2016). Технологія врахування лінгвістичних особливостей фахової комунікації майбутніх лікарів. *Педагогічний процес: Теорія і практика (серія: Педагогіка)*, 4(55), 119–124. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2016.4.119124>
- Михнюк, М.І. (2012). Педагогічне мовлення як важлива складова професійної культури викладача спеціальних дисциплін. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, 3, 69–73.
- Пасинок, В.Г. (2007). Культура мовлення в контексті професійної майстерності викладача. *Вісник ХНУ*, 782, 174–178.
- Пасинок, В.Г. (2016). Мовленнєва культура сучасного викладача і студента. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 84, 168–176. вилучено із <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/8153>
- Постоюк, Н. (2017). Особливості техніки мовлення викладача вищого навчального закладу. *Вісник Київського національного університету. Педагогіка*, 1, 71–75. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutshp_2017_1_18
- Потебня, А.А. (1993). *Мысль и язык*. СИНТО.
- Пустовий, С.А. (2018). Картина світу професії та рівні рефлексивності майбутніх філологів. *Теорія і практика сучасної психології*, 3, 228–233.
- Пустовий, С.А. (2020). Семантична диференціація світу професії майбутніми філологами. *Вісник національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*, 17, 157–168. [https://doi.org/10.18372/2411-264X.2\(17\).15036](https://doi.org/10.18372/2411-264X.2(17).15036)
- Ріпко, І.В., & Середа, Н.В. (2015). Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ & О.Г. РОМАНОВСЬКИЙ (Ред.), *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр.* (с. 70–82). НТУ “ХПІ”.
- Топіха, В.А. (2022). Дидактичні засади удосконалення культури мовлення студентів педагогічних спеціальностей. *Освітньо-науковий простір*, 2(1), 115–124. [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.2\(1\).2022.11](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.2(1).2022.11)
- Требенко, О.О. (2018). *Математична логіка і теорія алгоритмів*. НПУ імені М.П. Драгоманова.
- Харницька, С., & Колісниченко, А. (2020). Дослідження функціонування професіоналізмів і лінгвістичних технік інкорпорації фахової мови в текстову структуру словника. *Humanities Science Current Issues*, 3(30), 144–151. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/30.212473>
- Харченко, І.І. (2015). Особливості культури спілкування викладачів ВНЗ аграрного профілю. *Таврійські філологічні читання*. Херсонський державний університет.

- Barnhart, T., & van Es, E.A. (2020). Developing a critical discourse about teaching and learning: The case of a secondary science video club. *Journal of Science Teacher Education*, 31(5), 491–514. <https://doi.org/10.1080/1046560X.2020.1725724>
- Beijaard, D., Verloop, N., & Vermunt, J.D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: An exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and Teacher Education*, 16(7), 749–764. [https://doi.org/10.1016/s0742-051x\(00\)00023-8](https://doi.org/10.1016/s0742-051x(00)00023-8)
- Carey, A.L., Brucks, M.S., Küfner, A.C.P., Holtzman, N.S., große Deters, F., Back, M.D., Donnellan, M.B., Pennebaker, J.W., & Mehl, M.R. (2015). Narcissism and the use of personal pronouns revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109 (3), e1–e15. <https://doi.org/10.1037/pspp0000029>
- Carvalho, L., de Amorim-Ribeiro, E.M.B., do Vale Cunha, M., & Mourão, L. (2021). Professional identity and experience of undergraduate students: An analysis of semantic networks. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 34(1). <https://doi.org/10.1186/s41155-021-00179-8>
- Chafe, W.L. (1975). *Meaning and the structure of language*. University of Chicago Press.
- Falle, J. (2009). I, you and it: Pronouns and students' Understanding of introductory Algebra. У R. Hunter, B. Bicknell & T. Burgess (Ред.), *Crossing divides* (pp. 177–184). Mathematics Education Research Group of Australasia Incorporated.
- Gholami, K., Faraji, S., Meijer, P.C., & Tirri, K. (2021). Construction and deconstruction of student teachers' professional identity: A narrative study. *Teaching and Teacher Education*, 97, 103142. <https://doi.org/10.3102/0013189X2092299>
- Göncz, L. (2017). Teacher personality: a review of psychological research and guidelines for a more comprehensive theory in educational psychology. *Open Review of Educational Research*, 4(1), 75–95. <https://doi.org/10.1080/23265507.2017.1339572>
- Goodson, I.F. & Numan, U. (2002). Teacher's life worlds, agency and policy contexts. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 8(3–4), 269–277 <https://doi.org/10.1080/135406002100000422>
- Johnson, M.D., Morgeson, F.P., Ilgen, D.R., Meyer, C.J., & Lloyd, J.W. (2006). Multiple professional identities: Examining differences in identification across work-related targets. *Journal of Applied Psychology*, 91(2), 498–506. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.91.2.498>
- Kacewicz, E., Pennebaker, J.W., Davis, M., Jeon, M., & Graesser, A.C. (2014). Pronoun Use Reflects Standings in Social Hierarchies. *Journal of Language and Social Psychology*, 33(2), 125–143. <https://doi.org/10.1177/0261927X13502654>
- Konopasky, A., Ramani, D., Ohmer, M., Durning, S.J., Artino, A.R., & Battista, A. (2019). Why health professions education needs functional linguistics: The power of 'stealth words'. *Medical Education*, 53(12), 1187–1195. <https://doi.org/10.1111/medu.13944>
- Krogstad, U. (2004). Doctor and nurse perception of interprofessional co-operation in hospitals. *International Journal for Quality in Health Care*, 16(6), 491–497. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzh082>
- Lee, C., Kim, K., Lim, J., & Lee, Y. (2015). Psychological research using linguistic inquiry and word count (LIWC) and Korean linguistic inquiry and word count

- (KLIWC) language analysis methodologies. *Journal of Cognitive Science*, 16 (2), 132–150. <https://doi.org/10.17791/jcs.2015.16.2.133>
- Limoeiro, F.M.H., Ferreira, A.E.M., Zambon, F., Behlau, M. (2019) Comparison of the occurrence of signs and symptoms of vocal and change discomfort in the vocal tract in teachers from different levels of education. *CoDAS*, 31(2), e20180115, DOI: 10.1590/2317-1782/20182018115
- Lozova, O., Lytvynenko, O., Korkos, Y., Grubi, T. (2024), “Semantic and Morphological Composition of Attributive Statements of University Teachers About The Quality of Professional Activity”, Mendeley Data, V2, <https://doi.org/10.17632/h5ztnvdwgb.2>
- Mehta, R., & Dahl, D.W. (2018). Creativity: Past, present, and future. *Consumer Psychology Review*, 2(1), 30–49. <https://doi.org/10.1002/arcp.1044>
- Moxey, L.M., & Sanford, A.J. (2000). Communicating quantities: A review of psycholinguistic evidence of how expressions determine perspectives. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 14(3), 237–255. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0720\(200005/06\)14:3<237::AID-ACP641>3.0.CO;2-R](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0720(200005/06)14:3<237::AID-ACP641>3.0.CO;2-R)
- Newman, G.E., Bloom, P., & Knobe, J. (2014). Value judgments and the true self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(2), 203–216. <https://doi.org/10.1177/0146167213508791>
- Ortega-Sánchez, D., Blanch, J.P., Quintana, J.I., Cal, E.S.D.L., & de la Fuente-Anuncibay, R. (2021). Hate speech, emotions, and gender identities: A study of social narratives on Twitter with trainee teachers. *International journal of environmental research and public health*, 18(8), 4055. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084055>
- Pinto Giannini, S.P., & Ferreira, L.P. (2021). Voice disorders in teachers and the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). *Revista de Investigación e Innovación en Ciencias de la Salud*, 3(1), 33–47. <https://doi.org/10.46634/riics.126>
- Rietzschel, E.F., Zacher, H., & Stroebe, W. (2016). A lifespan perspective on creativity and innovation at work. *Work, Aging and Retirement*, 2(2), 105–129. <https://doi.org/10.1093/workar/waw005>
- Römer, U. (2006). Discourse in the professions: Perspectives from corpus linguistics. *Studies in Second Language Acquisition*, 28(04), 633–658. <https://doi.org/10.1017/s0272263106300290>
- Santosa, A.W., & Kurniadi, A. (2020). Speech act analysis of teacher talk in EFL classroom. *Jurnal Penelitian Humaniora*, 21(2), 101–107. <https://doi.org/10.17509/ije.v10i1.6848>
- Stratulat, N., Martina, O., Tretiak, N., Hordiichuk, M., Boieva, E., & Shvetsova, I. (2021). Speech culture: Postmodern dimensions of the professional standard. *Postmodern Openings*, 12(2), 367–386. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/313>
- Tateo, L. (2012). What do you mean by “teacher”? psychological research on teacher professional identity. *Psicologia & Sociedade*, 24, 344–353. <https://doi.org/10.1590/S0102-71822012000200012>
- Van Lankveld, T., Schoonenboom, J., Volman, M., Croiset, G., & Beishuizen, J. (2017). Developing a teacher identity in the university context: A systematic review of the literature. *Higher education research & development*, 36(2), 325–342. <https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1208154>

- Vlasenko, O., & Mastruk, V. (2023). Linguistic strategies for professional politeness among aspiring managers: An analysis of organizational psycholinguistics. *East European Journal of Psycholinguistics*. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2023.10.1.vla>.
- Woolfolk, A.E. (1996). *Educational Psychology. Fifth Edition* Needham Heights, MA: Allyn and Bacon
- Zhang, L.-f., Sternberg, R.J., & Rayner, S. (Ed.). (2012). *Handbook of intellectual styles*. Springer Publishing Company.

References

- Barnhart, T., & van Es, E.A. (2020). Developing a critical discourse about teaching and learning: The case of a secondary science video club. *Journal of Science Teacher Education*, 31(5), 491–514. <https://doi.org/10.1080/1046560X.2020.1725724>
- Beijaard, D., Verloop, N., & Vermunt, J.D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: An exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and Teacher Education*, 16(7), 749–764. [https://doi.org/10.1016/s0742-051x\(00\)00023-8](https://doi.org/10.1016/s0742-051x(00)00023-8)
- Carey, A.L., Brucks, M.S., Küfner, A.C.P., Holtzman, N.S., große Deters, F., Back, M.D., Donnellan, M.B., Pennebaker, J.W., & Mehl, M.R. (2015). Narcissism and the use of personal pronouns revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109 (3), e1–e15. <https://doi.org/10.1037/pspp0000029>
- Carvalho, L., de Amorim-Ribeiro, E.M.B., do Vale Cunha, M., & Mourão, L. (2021). Professional identity and experience of undergraduate students: An analysis of semantic networks. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 34(1). <https://doi.org/10.1186/s41155-021-00179-8>
- Chafe, W.L. (1975). *Meaning and the structure of language*. University of Chicago Press.
- Drobot, O.V. (2012). Profesiynyi obraz svitu subiektiv upravlinskoi svidomosti [Professional image of the world of subjects of managerial consciousness]. *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psyholohi" – Collection of scientific works "Problems of modern psychology"*, 15, 192–202 [in Ukrainian].
- Falle, J. (2009). I, you and it: Pronouns and students' Understanding of introductory Algebra. У R. Hunter, B. Bicknell & T. Burgess (Ред.), *Crossing divides* (pp. 177–184). Mathematics Education Research Group of Australasia Incorporated.
- Gholami, K., Faraji, S., Meijer, P.C., & Tirri, K. (2021). Construction and deconstruction of student teachers' professional identity: A narrative study. *Teaching and Teacher Education*, 97, 103142. <https://doi.org/10.3102/0013189X2092299>
- Göncz, L. (2017). Teacher personality: a review of psychological research and guidelines for a more comprehensive theory in educational psychology. *Open Review of Educational Research*, 4(1), 75–95. <https://doi.org/10.1080/23265507.2017.1339572>
- Goodson, I.F. & Numan, U. (2002). Teacher's life worlds, agency and policy contexts. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 8(3–4), 269–277 <https://doi.org/10.1080/135406002100000422>

- Honcharova, M. (2015). Rol movy u formuvanni riznovydiv identychnosti [The Role of Language in the Formation of Varieties of Identities]. *Mova i suspilstvo – Language and society*, 6, 60–69. <https://doi.org/10.30970/ls.6.1740> [in Ukrainian].
- Hulii I.R. (2019). Kultura profesiinoho movlennia pedahoha: mizhdystsyplinarni aspekty [Culture of professional speech of a teacher: interdisciplinary aspects]. *Molodyi vchenyi – Young scientis*, 5(69), 417–420. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-90> [in Ukrainian].
- Johnson, M.D., Morgeson, F.P., Ilgen, D.R., Meyer, C.J., & Lloyd, J.W. (2006). Multiple professional identities: Examining differences in identification across work-related targets. *Journal of Applied Psychology*, 91(2), 498–506. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.91.2.498>
- Kacewicz, E., Pennebaker, J.W., Davis, M., Jeon, M., & Graesser, A.C. (2014). Pronoun Use Reflects Standings in Social Hierarchies. *Journal of Language and Social Psychology*, 33(2), 125–143. <https://doi.org/10.1177/0261927X13502654>
- Kaliuzhna, T.H. (2011). *Kultura pedahohichnoho movlennia [Culture of pedagogical speech]*. [in Ukrainian].
- Kalmykov, H. (2017). Dyskursyvnyi vplyv yak sposib realizatsii profesiinomo-ovlennievoi diialnosti psykholoha [Discursive Influence in the Professional Speech Activity of an Individual Psychologist]. *Skhidnoevropeiskyi zhurnal psykholinhvistyky – East European Journal of Psycholinguistics*, 4(1), 86–99. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2017.4.1.gka> [in Ukrainian].
- Kharchenko, I.I. (2015). Osoblyvosti kultury spilkuвання vykladachiv VNZ ahrarnoho profilu [Peculiarities of the culture of communication of teachers of agricultural universities]. *Tavriiski filolohichni chytannia. Khersonskiy derzhavnyi universytet – Tavrian philological readings. Kherson State University* [in Ukrainian].
- Kharytska, S., & Kolisnychenko, A. (2020). Doslidzhennia funkcionuvannia profesionalizmiv i lnhvistychnykh tekhnik inkorporatsii fakhovoi movy v tekstovu strukturu slovnyka [A study of the functioning of professionalisms and linguistic techniques for incorporating professional language into the textual structure of a dictionary]. *Humanities Science Current Issues*, 3(30), 144–151. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/30.212473> [in Ukrainian].
- Konopasky, A., Ramani, D., Ohmer, M., Durning, S.J., Artino, A. R., & Battista, A. (2019). Why health professions education needs functional linguistics: The power of ‘stealth words’. *Medical Education*, 53(12), 1187–1195. <https://doi.org/10.1111/medu.13944>
- Kostiuchenko, O.V. (2020). Appertseptyvnyi skladnyk formuvannia obrazu svitu suchasnoho fakhivtsia v mediapertseptyvni komunikatsii [Apperceptive component of forming the image of the world of a modern specialist in media perceptual communication]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: psykholohiia – Scientific notes of Vernadsky TNU. Psychology Series*, 31 (70), 30–36. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.2/05> [in Ukrainian].
- Krogstad, U. (2004). Doctor and nurse perception of interprofessional co-operation in hospitals. *International Journal for Quality in Health Care*, 16(6), 491–497. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzh082>
- Lanova, T. (2010). Aktualizovani hramatychni formy v movlenni vykladachiv VNZ (sotsiolinhvistyчне doslidzhennia) [Actualized grammatical forms in the speech of university teachers (a sociolinguistic study)]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho*

- derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, (12), 55–61 [in Ukrainian].
- Lee, C., Kim, K., Lim, J., & Lee, Y. (2015). Psychological research using linguistic inquiry and word count (LIWC) and Korean linguistic inquiry and word count (KLIWC) language analysis methodologies. *Journal of Cognitive Science*, 16(2), 132–150. <https://doi.org/10.17791/jcs.2015.16.2.133>
- Limoeiro, F.M.H., Ferreira, A.E.M, Zambon, F., Behlau, M. (2019) Comparison of the occurrence of signs and symptoms of vocal and change discomfort in the vocal tract in teachers from different levels of education. *CoDAS*, 31(2), e20180115, DOI: 10.1590/2317-1782/20182018115
- Lozova, O., Lytvynenko, O., Korkos, Y., Grubi, T. (2024), “Semantic and Morphological Composition of Attributive Statements of University Teachers About The Quality of Professional Activity”, Mendeley Data, V2, <https://doi.org/10.17632/h5ztnvdwg.2>
- Lozova, O.M. (2022). *Psykhosemantyka smyslovykh transformatsii u metaforychnomu movlenni* [Psychosemantics of semantic transformations in metaphorical speech]. SPOLOM [in Ukrainian].
- Maniuk, L. (2016). Tekhnolohiia vrakhuvannia linhvistychnykh osoblyvostei fakhovoi komunikatsii maibutnykh likariv [Technology of taking into account the linguistic features of professional communication of future doctors]. *Pedahohichnyi protses: Teoriia i praktyka – Pedagogical process: Theory and practice (Pedagogy Series)*, 4(55), 119–124. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2016.4.119124> [in Ukrainian].
- Mehta, R., & Dahl, D.W. (2018). Creativity: Past, present, and future. *Consumer Psychology Review*, 2(1), 30–49. <https://doi.org/10.1002/arcp.1044>
- Moxey, L.M., & Sanford, A.J. (2000). Communicating quantities: A review of psycholinguistic evidence of how expressions determine perspectives. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 14(3), 237–255. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0720\(200005/06\)14:3<237::AID-ACP641>3.0.CO;2-R](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0720(200005/06)14:3<237::AID-ACP641>3.0.CO;2-R)
- Mykhniuk, M.I. (2012). Pedahohichne movlennia yak vazhlyva skladova profesiinoi kultury vykladacha spetsialnykh dystsyplin [Pedagogical speech as an important component of the professional culture of a teacher of special disciplines]. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy – Professional education: problems and prospects*, 3, 69–73 [in Ukrainian].
- Newman, G.E., Bloom, P., & Knobe, J. (2014). Value judgments and the true self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(2), 203–216. <https://doi.org/10.1177/0146167213508791>
- Ortega-Sánchez, D., Blanch, J.P., Quintana, J.I., Cal, E.S.D.L., & de la Fuente-Anuncibay, R. (2021). Hate speech, emotions, and gender identities: A study of social narratives on Twitter with trainee teachers. *International journal of environmental research and public health*, 18(8), 4055. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084055>
- Pasynok, V.H (2007). Kultura movlennia v konteksti profesiinoi maisternosti vykladacha [Culture of speech in the context of professional skills of the teacher]. *Visnyk KhNU – Journal of KhNU*, 782, 174–178 [in Ukrainian].
- Pasynok, V.H. (2016). Movlennieva kultura suchasnoho vykladacha i studenta [Speech culture of the modern teacher and student]. *Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov – Bulletin*

- of V.N. Karazin Kharkiv National University. Foreign philology series. *Methods of teaching foreign languages*, 84, 168–176. <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/8153> [in Ukrainian].
- Pinto Giannini, S.P., & Ferreira, L.P. (2021). Voice disorders in teachers and the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). *Revista de Investigación e Innovación en Ciencias de la Salud*, 3(1), 33–47. <https://doi.org/10.46634/riics.126>
- Postoiuk, N. (2017). Osoblyvosti tekhniky movlennia vykladacha vshchoho navchalnoho zakladu [Peculiarities of the speech technique of a university teacher]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu. Pedagogika – Bulletin of the Kyiv National University. Pedagogy*, 1, 71–75. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkntushp_2017_1_18 [in Ukrainian].
- Potebnya, A.A. (1993). *Myisl i yazyk [Thought and language.]*. SINTO [in Russian].
- Pustovyi, S.A. (2018). Kartyna svitu profesii ta rivni refleksyvnosti maibutnikh filolohiv [The picture of the world of the profession and the levels of reflexivity of future philologists]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii – Theory and practice of modern psychology*, 3, 228–233 [in Ukrainian].
- Pustovyi, S.A. (2020). Semantychna dyferentsiatsiia svitu profesii maibutnimy filolohamy [Semantic differentiation of the world of profession by future philologists]. *Visnyk natsionalnoho aviatorskoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Psykholohiia – Bulletin of the National Aviation University. Pedagogy and Psychology Series*, 17, 157–168. [https://doi.org/10.18372/2411-264X.2\(17\).15036](https://doi.org/10.18372/2411-264X.2(17).15036) [in Ukrainian].
- Rietzschel, E.F., Zacher, H., & Stroebe, W. (2016). A lifespan perspective on creativity and innovation at work. *Work, Aging and Retirement*, 2(2), 105–129. <https://doi.org/10.1093/workar/waw005>
- Ripko, I.V., & Sereda, N.V. (2015). Rol intonatsiinoi vyraznosti u profesiinomu movlenni vykladacha [The role of intonational expressiveness in professional teacher's speech]. L.L. Tovazhnianskyi & O.H. Romanovskyi (Ed.), *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity – Problems and prospects of formation of the national humanitarian and technical elite* (pp. 70–82). NTU “KhPI” [in Ukrainian].
- Römer, U. (2006). Discourse in the professions: Perspectives from corpus linguistics. *Studies in Second Language Acquisition*, 28(04), 633–658. <https://doi.org/10.1017/s0272263106300290>
- Santosa, A.W., & Kurniadi, A. (2020). Speech act analysis of teacher talk in EFL classroom. *Jurnal Penelitian Humaniora*, 21(2), 101–107. <https://doi.org/10.17509/ije.v10i1.6848>
- Stratulat, N., Martina, O., Tretiak, N., Hordiichuk, M., Boieva, E., & Shvetsova, I. (2021). Speech culture: Postmodern dimensions of the professional standard. *Postmodern Openings*, 12(2), 367–386. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/313>
- Tateo, L. (2012). What do you mean by “teacher”? psychological research on teacher professional identity. *Psicologia & Sociedade*, 24, 344–353. <https://doi.org/10.1590/S0102-71822012000200012>
- Topikha, V.A. (2022). Dydaktychni zasady udoskonalennia kultury movlennia studentiv pedagogichnykh spetsialnostei [Didactic principles of improving the culture of speech of students of pedagogical specialties]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and scientific space*, 2(1), 115–124. [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.2\(1\).2022.11](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.2(1).2022.11) [in Ukrainian].

- Trebenko, O.O. (2018). *Matematychna lohika i teoriia alhorytmiv: Navchalnyi posibnyk dlia orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv [Mathematical logic and theory of algorithms: Study guide for organising students' independent work]*. NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
- Van Lankveld, T., Schoonenboom, J., Volman, M., Croiset, G., & Beishuizen, J. (2017). Developing a teacher identity in the university context: A systematic review of the literature. *Higher education research & development*, 36(2), 325–342. <https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1208154>
- Vlasenko, O., & Maistruk, V. (2023). Linguistic strategies for professional politeness among aspiring managers: An analysis of organizational psycholinguistics. *East European Journal of Psycholinguistics*. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2023.10.1.vla>.
- Woolfolk, A.E. (1996). *Educational Psychology. Fifth Edition* Needham Heights, MA: Allyn and Bacon
- Zakharchuk-Duke, O. (2014). Problema kultury movlennia u naukovomu poli suchasnoi linhvodydaktyky [The Problem of Speech Culture in the Scientific Field of Modern Linguodidactics]. *Nauka – shkoli: movoznavchi studii – Science to School: Linguistic Studies*, 2, 19–25 [in Ukrainian].
- Zelinska, O. (2018). Psykholinhvistychni osoblyvosti pedahohichnoho spilkuvannia v suchasni ukrainskii shkoli [Psycholinguistic Features of Pedagogical Communication in the Modern Ukrainian School]. *Skhidnoievropeyskyi zhurnal psykholinhvistyky – East European Journal of Psycholinguistics*, 5(2), 123–133. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2018.5.2.zel> [in Ukrainian].
- Zhang, L.-f., Sternberg, R.J., & Rayner, S. (Ed.). (2012). *Handbook of intellectual styles*. Springer Publishing Company.

АНОТАЦІЯ

Мета. Проаналізовано семантико-морфологічний склад атрибутивних висловлювань, в яких викладачі ЗВО виражали характеристики (атрибутували) поняття “якість виконання професійної діяльності”. Наукову новизну становить подальший розвиток психолінгвістичного знання про раніше операціоналізоване поняття “концептуальна розкутість мовця”. Верифіковано гіпотези про те, що концептуальна розкутість мовця по-різному виявляється в мовленнєвій продукції дорослих і пов'язана з такими соціолінгвістичними параметрами мовця, як професійна спеціалізація (суспільно-гуманітарний або природничий профілі) та стаж викладацької діяльності.

Методи та методика дослідження. З метою емпіричної перевірки гіпотез зібрано письмові атрибутивні висловлювання 367 науково-педагогічних працівників (НПП) загальним обсягом 4751 лексема. Застосовано частотний порівняльний аналіз таких параметрів текстів: об'єму висловлювань (речень, слів, символів), їхнього морфологічного складу (таких частин мови, як іменник, прикметник, дієслово, займенник) та семантичного змісту (кількість унікальних слів, ключові слова). Для порівняння частотних значень використано критерій куткового перетворення Фішера та критерій Краскала-Уолліса.

Результати. Переважна більшість отриманих речень за своєю логічною структурою є простими (атомарними) атрибутивними висловлюваннями.

Науково-педагогічним працівникам суспільно-гуманітарного профілю характерне використання суттєво більшої кількості унікальних слів, а природничо-математичного спрямування – займенників. Разом з тим, значущої різниці частоти вживання іменників, дієслів та прикметників в атрибутивних висловлюваннях професіоналів за профілем їхньої спеціалізації спостережено не було. Збільшення викладацького стажу респондентів пов'язане зі збільшенням кількості унікальних слів та зменшенням використаних символів та слів, тоді як різниці у морфологічному складі висловлювань виявлено не було.

Висновки. Концептуальна розкутість мовця має різний ступінь вираженості у письмовому мовленні науково-педагогічних працівників за критеріями спеціальності та стажу роботи. Досвідченішим фахівцям як мовцям притаманний вищий рівень концептуальної розкутості. Остання також залежить від профілю спеціалізації в межах однієї професійної діяльності: більшою мірою ця якість притаманна викладачам суспільно-гуманітарного профілю діяльності, меншою – фахівцям природничо-математичного профілю.

Ключові слова: семантико-морфологічний аналіз, атрибутивні висловлювання, психолінгвістика, науково-педагогічні працівники, концептуальна розкутість мовця.